

Grunnlovsforslag 33

(2011–2012)

Grunnlovsforslag fra Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland og Trine Skei Grande

Dokument 12:33 (2011–2012)

Grunnlovsforslag fra Martin Kolberg, Marit Nybakk, Jette F. Christensen, Hallgeir H. Langeland og Trine Skei Grande om ny § 93 i Grunnloven (rett til liv og forbud mot dødsstraff, tortur og slaveri)

Til Stortinget

Bakgrunn

Undertegnede fremmer med dette forslag om en ny § 93 i Grunnloven om grunnlovfesting av rett til liv og forbud mot dødsstraff, tortur og slaveri på bakgrunn av forslaget i Dokument 16 (2011–2012).

Forslaget fremmes av en tverrpolitisk gruppe representanter for å gi Stortinget et bredest mulig vurderingsgrunnlag for behandlingen i neste periode. Det er ikke gitt at alle forslagsstillerne stiller seg bak samtlige alternativer.

Stortingets presidentskap besluttet den 18. juni 2009 å nedsette et utvalg til å utrede og fremme forslag til en begrenset revisjon av Grunnloven med det formål å styrke menneskerettighetenes stilling i nasjonal rett ved å gi sentrale menneskerettigheter grunnlovs rang.

Utvalget ble gitt følgende mandat:

«Stortingets presidentskap oppnevner et utvalg som skal utrede og fremme forslag til en begrenset revisjon av Grunnloven med det mål å styrke menneskerettighetenes stilling i nasjonal rett ved å gi sentrale menneskerettigheter Grunnlovs rang. Utvalgets arbeid inngår som en del av Stortingets forberedelser i anledning Grunnlovens 200-årsjubileum i 2014.

Grunnloven regulerer enkelte grunnleggende menneskerettigheter. Dagens tradisjon med enkeltrevisjoner av bestemmelser gjør at både tema og innfallsvinkel kan virke nokså tilfeldig. For behandling i kommende periode foreligger det flere grunnlovsforslag blant annet om diskriminering, retten til bolig og rett til asyl.

Det er derfor nødvendig å se de ulike grunnlovsbestemmelsene om menneskerettigheter i en sammenheng med tanke på en opprydding i og tilpassing av Grunnloven til dagens forhold. Grunnloven § 110 c lyder: 'Det påligger Statens myndigheter at respektere og sikre menneskerettighetene. Nærmere bestemmelser om gjennomførelsen af Traktater herom fastsættes ved lov.'

Norge har inkorporert en rekke internasjonale menneskerettskonvensjoner i sin lovgivning som i dag har forrang i forhold til annen lovgivning, hvis det er motsetning. Det er derfor viktig at det blir foretatt en prinsipiell og samlet vurdering av menneskerettighetenes plass i Grunnloven, hvor også forholdet til menneskerettslovens forrangsregel og spørsmålet om rettighetene skal kunne påberopes for domstolene, trekkes inn.

Hensikten med gjennomgangen vil være å sikre de allmenngyldige menneskerettsprinsippene i Grunnloven, og ikke få en opplisting av enkeltrettigheter, som naturlig hører hjemme i ordinær lovgivning.

Utvalget vurderer på dette grunnlag hvordan Grunnlovens vern av menneskerettighetene bør utformes.

Det forutsettes at den politiske avtalen som ble inngått mellom de sju partiene på Stortinget 10. april 2008 om staten og Den norske kirke (jf. Innst. S. nr. 287 (2007–2008)) ligger til grunn for utvalgets arbeid.

Forslag til nye bestemmelser skal ta utgangspunkt i norsk grunnlovstradisjon, og dagens grunnlov skal være retningsgivende med hensyn til tekstens omfang, utforming, struktur og inndeling. Utvalget kan foreslå nødvendige redigeringsmessige endringer som følge av de materielle endringer som foreslås.

Utvalgets rapport avgis til Stortingets presidentskap innen 1. januar 2012.»

Som medlemmer i utvalget ble oppnevnt:

Inge Lønning (leder), professor emeritus i teologi ved Universitetet i Oslo og tidligere president i Lagtinget.

Carl I. Hagen, rådgiver og tidligere visepresident i Stortinget.

Jan E. Helgesen, førsteamanuensis i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Hilde Indreberg, høyesterettsdommer.

Kari Nordheim-Larsen, fylkesmann i Telemark.

Pål W. Lorentzen, høyesterettsadvokat, Bergen.

Janne Haaland Matlary, professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Kari Nordheim-Larsen erstattet tidligere utvalgsmedlem Grete Faremo etter at Faremo ble utnevnt til forsvarsminister høsten 2009.

Utvalget avga 19. desember 2011 sin rapport til Stortingets presidentskap. Rapporten er trykt som Dokument 16 (2011–2012).

Menneskerettighetsutvalget har foreslått en ny § 93 i Grunnloven om grunnlovfesting av rett til liv og forbud mot dødsstraff. Det er utvalgets oppfatning at retten til liv og forbud mot dødsstraff er av en slik grunnleggende menneskerettslig karakter at det vil være både naturlig og viktig å omtale dette i vår høyeste rettskilde. Utvalget viser til at retten til liv er inntatt i de fleste moderne konstitusjoner i Europa og i EUs Charter of Fundamental Rights, samtidig som retten til liv står sentralt plassert i Verdenserklæringen og i de internasjonale menneskerettighetskonvensjoner. Utvalget viser videre til at forslaget om grunnlovfesting ikke vil endre dagens rettstilstand. Grunnlovfesting av forbudet mot dødsstraff vil legge reelle rettslige bånd på lovgiver og domstoler ved at dødsstraff ikke kan gjeninnføres i Norge uten det nødvendige grunnlovsmessige flertall. Utvalget presiserer videre at grunnlovfesting av retten til liv ikke vil ha innvirkning på retten til selvbestemt abort i Norge, da dette er et politisk spørsmål som det vil være opp til Stortinget å regulere gjennom ordinær lovgivning.

Utvalget viser til at frihet fra tortur og annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff er nært knyttet sammen med den enkeltes liv og personlige integritet. Et angrep mot kropp eller sjel er alvorlig, og den enkelte bør ha et sterkt vern mot slike angrep. I vårt samfunn skal ikke slike overgrep finne sted.

Etter utvalgets syn er forbudet mot tortur i Grunnloven § 96 annet punktum for snevert. Torturforbudet bør ikke være begrenset til å gjelde bare i avhørs-situasjoner. Det blir vist til at en utvidelse av

torturforbudet i Grunnloven ikke vil endre den materielle rettstilstanden på området, all den tid et tilsvarende forbud i dag følger av både menneskerettsloven, straffeloven og straffeprosessloven.

Utvalget finner videre at forbudet mot slaveri og tvangsarbeid bør grunnlovfestes, og at forståelsen av «slaveri» og «tvangsarbeid» i Grunnloven bør ligge så tett som mulig opp til den internasjonale forståelsen av disse begrepene.

Om den nærmere begrunnelsen for Menneskerettighetsutvalgets forslag vises det til Dokument 16 (2011–2012) s. 102 flg.

Forslagsstillerne fremmer forslagene både i gjeldende grunnlovsspråk og på tidsmessig bokmål og nynorsk. Stortinget fattet 21. mai 2012 vedtak om å be presidentskapet legge til rette for å få utarbeidet nye versjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk. Det ble 31. mai 2012 oppnevnt et utvalg som fikk i mandat å «utarbeide nye, språklig oppdaterte versjoner av Grunnloven på tidsmessig bokmål og nynorsk». Utvalget skulle også «omsette grunnlovsforslagene utarbeidet av Menneskerettighetsutvalget i Dokument 16 (2011–2012) til nynorsk, og språklig kvalitetssikre Menneskerettighetsutvalgets forslag utformet på tidsmessig bokmål.»

Forslagene i dette dokumentet bygger på forslaget i Dokument 19 (2011–2012) Rapport fra Grunnlovsspråkutvalget om utarbeidelse av språklig oppdaterte tekstversjoner av Grunnloven på bokmål og nynorsk.

Forslagsstillerne fremmer to alternative formuleringer til § 93 første ledd, som i større grad enn Menneskerettighetsutvalgets forslag presiserer dagens rettstilstand.

Annet, tredje og fjerde ledd i bestemmelsen er i samsvar med forslaget fra Menneskerettighetsutvalget.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

§ 96 annet punktum oppheves.

Nåværende § 93 flyttes til nytt kapittel F og gis nytt paragrafnummer.

Ny § 93 skal lyde:

Alternativ 1 A (originalspråk):

§ 93

Ethvert Menneske har Ret til Liv. Ingen kan dømmes til Døden.

Ingen maa udsættes for Tortur eller anden umenneskelig eller nedværdigende Behandling eller Straf.

Ingen skal holdes i Slaveri eller Tvangsarbeide.

Det paaligger Statens Myndigheder at beskytte Retten til Liv og bekjempe Tortur, Slaveri, Tvangsarbeide og andre Former for umenneskelig eller nedværdigende Behandling.

Alternativ 1 B (bokmål og nynorsk):

§ 93

Ethvert menneske har rett til liv. Ingen kan dømmes til døden.

Ingen må utsettes for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

Ingen skal holdes i slaveri eller tvangsarbeid.

Statens myndigheter skal beskytte retten til liv og bekjempe tortur, slaveri, tvangsarbeid og andre former for umenneskelig eller nedverdiggende behandling.

–

§ 93

Kvart menneske har rett til liv. Ingen kan dømmast til døden.

Ingen må utsetjast for tortur eller anna umenneskeleg eller nedverdiggande behandling eller straff.

Ingen skal haldast i slaveri eller tvangsarbeid.

Dei statlege styresmaktene skal verne retten til liv og stri mot tortur, slaveri, tvangsarbeid og andre former for umenneskeleg eller nedverdiggande behandling.

Alternativ 2 A (originalspråk):

§ 93

Ethvert Menneske har Ret til Liv fra Fødselen. Ingen kan dømmes til Døden.

Ingen maa udsættes for Tortur eller anden umenneskelig eller nedværdigende Behandling eller Straf.

Ingen skal holdes i Slaveri eller Tvangsarbeide.

Det paaligger Statens Myndigheder at beskytte Retten til Liv og bekjempe Tortur, Slaveri, Tvangsarbeide og andre Former for umenneskelig eller nedværdigende Behandling.

Alternativ 2 B (bokmål og nynorsk):

§ 93

Ethvert menneske har rett til liv fra fødselen. Ingen kan dømmes til døden.

Ingen må utsettes for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.

Ingen skal holdes i slaveri eller tvangsarbeid.

Statens myndigheter skal beskytte retten til liv og bekjempe tortur, slaveri, tvangsarbeid og andre former for umenneskelig eller nedverdiggende behandling.

–

§ 93

Kvart menneske har rett til liv frå fødselen. Ingen kan dømmast til døden.

Ingen må utsetjast for tortur eller anna umenneskeleg eller nedverdiggande behandling eller straff.

Ingen skal haldast i slaveri eller tvangsarbeid.

Dei statlege styresmaktene skal verne retten til liv og stri mot tortur, slaveri, tvangsarbeid og andre former for umenneskeleg eller nedverdiggande behandling.

28. september 2012

Martin Kolberg

Marit Nybakk

Jette F. Christensen

Hallgeir H. Langeland

Trine Skei Grande

Referert i Stortingets møte 28. september 2012.

«Forslaget blir under presidentens ansvar å bekjentgjøre ved trykken for å komme til avgjørelse på første, annet eller tredje storting etter neste valg.»

Dag Terje Andersen
president